

DONde la palabra

Revista intercultural N° 11/16

Centro de Investigaciones en Interculturalidad y educación

PROEIB Andes

Departamento de Postgrado-FHCE-UMSS

CIEI

IMARAYKU MANA SACH'ATA WAÑUCHINACHU

Ruwaq: Victor Hugo Mamani Yapura

Sach'akunaqa unaymanta pacha rikhurin, manaraq runakuna rikhurichkaptin sach'akunaqa runajina tukuy chiqapi jatarirqaña. Tukuy imaymana paykuna kanku, wakin jatun, wakin juch'uy wakinkunaqa juch'uy laqiyuq wakinkunataq jatun laqiyuq kanku. Ñinchikjina paykunaqa unay unaymanta jamusqa kanku, jinamanta qhawarisqa, ñuqanchikqa kunallan kay

pachamanqa chayamunchik jinapis sach'akunaman sinchi ñak'ariyta apamunchik. Qhawasqaymanjinaqa paykunata wañuchisunchik chayqa ñuqanchikpis wañuchikuchkanchikmanjina kachkan. Tukuy chaymanta kay juch'uy qillqaypi waturisunchik.

Sapa sach'api ima uywapis ima khurupis tiyakun, mana ch'usaqchu, paykunaqa wasi kanku. Sik'imirapis chaypi wasichakun, p'isqkunapis chaypi wasita jatarichinku. Chayrayku juk sach'ata urmachisun chayri mana sach'allatachu wañuchichkanchik wak uywaykunatawan sarurpachkanchik. Jinallataq, sach'akunaqa wak uywaykunawan khuska kawsanku, mayu kantupi sach'akunaqa k'iskita challwakunawan tiyanku. Challwakunaqa sach'ap puquyninta sumaqta mikhunku, chay puquykunawan sumaqta wirayanku. Chayrayku ñisunman, tukuy imapis mana t'aqasqachu kawsan, qhawasqanchikmanjinaqa tukuy uywakuna khuskamanta wiñanku.

Yachanchikjina, unaymantapacha Munti-runakuna (Yukis) manchay k'askasqa sach'akunawan kawsanku. Paykunaqa runapis kanmanjina sach'ata qhawanku, ima ruwanapaqpis sach'ata parlachinku, sichus paykuna k'utuyta mananku chayqa, sichus paykuna jampita jurquyta munanku chayqa sach'ata parlachinku. Paykunapaq sichus mana sach'a kanman chayqa kawsayqa manacha allinchi

DONDE la palabra

Revista intercultural Nº 11/16
Centro de Investigaciones en Interculturalidad y educación

PROEIB Andes

Departamento de Postgrado-FHCE-UMSS
CIEI

kanman. Jampita munanku chayqa sach'amanta jurqunku, sichus mikhuyta munanku chayqa sach'amanta jurqunku sichus wasichakuyta munanku chayqa sach'allamantaq chinpanku. Chayrayku, paykunapaq sach'aga manchay allin kachkan.

Bolivia suyupi kay Amazonia chiqapi manaña Munti-runakunaqa anchachu kanku, paykuna pisiyapuchkanku. Unayqa kay Movimas, Tacanas, Araonas wakkunawan ima sach'awan khuska wiñaqkanku. Kunanqa paykuna pisillaña kanku, wakinpi sach'aga manaña sumaq uywajinachu qhawasqa. Kay yurakares ukhupiqqa wakin runakunaqa llaqta q'arakunaman sach'ankuta ranqhayta qallarinku, jinallataq kay Mosesteneswan kachkan. Paykunaqa sapa kuti sach'a k'utuq muntiman yaykunku, karuta sapa p'unchaw Mara tarimuq purinku. Juk Marawanqa tilita chanta cucinata rantiyta atinku. Chay sach'awanqa paykuna llaqta runajina kawsayta munanku. Chayta qhawaspa juk tapuy rikhurin, imaptin paykuna unay yuyayninkuta tikrarparinku? Kay tapuyta kutichispa ñisunman: q'ara kawsayqa allinpi kanmanjina paykunapaq rikhurin, chayrayku paykuna chay taripayman riyta munanku. Manaña sach'ankuta uywatajina qhawankuchu. Paykuna q'arajina k'utuyta qallarinku. Kunankamaqa sach'aga tukuy chiqapi pisiyapuchkan, chaytaq manchay llakiy runakunapaq kachkan, imaptinchus ñuqanchik, manaña sach'a kaptinqa, wañuyman chayapusunchik.

Uñaymanta pacha llaqta runakunaqa mana uywatajina sach'ata qhawankuchu. Kay ciencia chantapis kay Evangelicus ima pachata chiqninku. Paykunapaqqa ima urqupis sach'apis mana runajinachu, chayraku paykuna wañuchiya qhawanku. Cienciamanta parlaspayqa ñin: sach'akunaqa mana sunquyuqchu, kastilla simipi sutichanku: recursos renovables

chanta recursos no renovables. Jinallataq Evangelicus ñinku: pikunachus sach'ata Diostatajina qhawanqanku chayqa, paykuna infiernoman rinqanku. Jinamanta yuyayqa wakjinayan.

DONde la palabra

Revista intercultural N° 11/16
Centro de Investigaciones en Interculturalidad y educación

PROEIB Andes

Departamento de Postgrado-FHCE-UMSS
CIEI

Kay yuyayqa yachaywasikunapi apaykachakun. Kay ciencia ñinchik chayqa yachaywasiman yaykun, chaypitaq wawakunaman ñin: sach'aya mana kawasayniyuq kasqanta. Jinamanta wawakunaqa manaña sach'akuna wañupuptinqa sunqunkuta nanachikunkuchu. Ñuqanchik umalliqjina watiqmanta sach'ap puriyinta yachaywasi ukhupi ñinanchik tiyan. Wawakuna watiqmanta yachananku tiyan imaynachus sach'a kawsayqa kasqanta. Wañupunqanku chayqa may phutiy llaqtakunapaq chanta kampukunapaq kanqa. Pay kawsaptin ñuqanchikpis kawsachkanchik.